

Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Mihail DAVID, doctor în drept,
vicepreședinte IPA România, prodecan al Facultății de drept și administrație publică
a Universității „Spiru Haret” din Constanța, România

UNELE ASPECTE PRIVIND SECTORUL CRIMINAL AL ECONOMIEI SUBTERANE

Evident este faptul că cea mai periculoasă latură a economiei subterane o constituie sectorul ei ilegal, deoarece influența acestuia asupra societății și a economiei naționale are loc prin intermediul legalizării unor sfere și structuri, care generează, la rândul său, criminalizarea activității acestora din urmă.

Astfel, prin sector criminal al economiei subterane se are în vedere ansamblul activităților economice ilegale care se manifestă prin producerea, realizarea, acumularea, schimbarea, redistribuirea mărfurilor, activităților și serviciilor excluse din circuitul civil, precum și alte modalități de manifestări infracționale orientate spre obținerea unei anumite cote-părți din produsul economiei legale.

Cele mai periculoase forme ale economiei criminale sunt legate de traficul substanțelor narcotice, șantaj, fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false, traficul de armament, pornobusiness, escrocherii, însușirea prin diferite metode a mijloacelor bugetare etc.

Astfel, în scopul contracarării economiei subterane în limitele măsurilor represive cu caracter penal este necesară reliefaarea faptelor prejudiciabile concrete ce urmează a fi criminalizate și incluse în Codul penal. În aceasta constă esența abordării juridice, exprimată în constatarea activităților criminale specifice economiei subterane. Și dimpotrivă, abordarea economică nu necesită o structurare exactă a fenomenelor subterane, fiindcă sarcinile primordiale privind studierea economiei subterane din acest unghi de vedere sunt altele, constând, în principal, în relevarea determinantelor social-economice, precum și în cercetarea și aprecierea ponderii acestui fenomen.

Pentru nuanțarea matricei structurale a sectorului criminal al economiei subterane, urmează de evidențiat tipurile concrete de activități ilicite, în urma cărora subiecții ce le realizează obțin venituri ilegale. Și deoarece aceste tipuri de activități constituie în esență fapte infracționale, ar fi destul de eficientă descrierea structurii sectorului criminal al economiei subterane prin intermediul abordărilor criminologice, limitele cărora vor fi caracterizate prin prisma diferi-

tor infracțiuni prevăzute de partea specială a Codului penal. Totodată, aceste infracțiuni pot fi considerate și ca sursă de obținere a veniturilor ilegale.

Astfel, autorul rus N. Bolva¹ propune următoarea clasificare a infracțiunilor ce formează economia subterană ilegală:

- sustragerile;
- escrocheria;
- fabricarea banilor falși;
- infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere;
- înșelarea clienților;
- practicarea ilegală a activității de întreprinzător;
- contrabanda;
- infracțiuni legate de privatizare;
- alte infracțiuni cu caracter economic.

În opinia noastră, clasificarea propusă de vestitul criminolog rus A. Dolgova² redă într-o măsură mai completă structura sectorului criminal al economiei subterane.

Prin urmare, sectorului criminal al economiei subterane urmează de atribuit toate acele fapte infracționale care aduc venituri unice sau sistematice infractorilor (subiecților activității economice ilegale). Deci la baza structurării acestui fenomen sunt plasate motivele cupidante și profesionalismul infractorilor.

Important e și faptul că în calitate de temei pentru divizarea anumitor tipuri de infracțiuni și atribuirea lor la economia subterană este formarea veniturilor criminale în urma comiterii acestor infracțiuni, care urmează a fi legalizate ulterior.

Așadar, tipurile de infracțiuni care formează sectorul ilegal al economiei subterane, reieșind din clasificarea criminologică, poate fi constituit din următoarele grupe:

1. Infracțiunile contra persoanei. La acestea se referă infracțiunile avide care se comit, de regulă, în urma acțiunilor planificate anticipat pe calea înlăturării concurenților nedoriți, care împiedică atingerea scopurilor urmărite – obținerea veniturilor suplimentare; tot la această categorie se referă infracțiunile, „obiectul” cărora este însăși persoana fizică sau organele ori țesuturile acestora (omorul din interes material; omorul la comandă; vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății din interes material; cu scopul de a preleva și/sau utiliza ori comercializa organele sau țesuturile victimei; la comandă; constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare; traficul de ființe umane; traficul de copii; munca forțată etc.).

¹ Н.В. Болва, *Влияние теневой экономики на экономическую безопасность*, Автореф. дисс. ... канд. экон. наук, Новосибирск, 1998, с. 12.

² А.И. Долгова, В.В. Астанин, О.А. Евланова и др., *Региональные различия преступности и их причины* // *Власть: криминологические и правовые проблемы*. Российская криминологическая ассоциация, Москва, 2002, с. 236-238.

2. Grupul de infracțiuni numite condiționat „Sustrageri”, care include acele fapte infracționale comise cu scop de profit și care constau în luarea și transformarea gratuită a averii străine în folosul vinovatului sau al altor persoane, cauzând astfel pagube materiale proprietarului sau altui posesor ori deținător al bunurilor sustrate. La această categorie de infracțiuni se referă furtul, jaful, tâlhăria, șantajul, escrocheria, delapidarea averii străine, pungășia, însușirea în proporții mari și deosebit de mari etc.

3. Infracțiunile ce caracterizează piața criminală. Acestea constituie grupul principal de fapte infracționale care formează sectorul criminal al economiei subterane, deoarece include diverse tipuri de activități economice ilicite realizate sistematic, care, în cele din urmă, formează businessul criminal. În esență, este vorba despre o parte semnificativă de infracțiuni economice prevăzute de partea specială a Codului penal, unele infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale (practicarea ilegală a medicinei sau a activității farmaceutice; producerea, transportarea, păstrarea sau comercializarea produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor; circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor; organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope; proxenetismul etc.), precum și o parte din infracțiunile ecologice (distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere; vânatul ilegal; îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, sau cu alte exploatari ale apelor etc.). Din acest grup de infracțiuni fac parte și alte fapte prejudiciabile prevăzute în diferite capitole din partea specială a Codului penal, care au ca scop final obținerea unor venituri ilicite și legalizarea acestora.

4. Infracțiunile din sfera funcționării mediului criminal (acest grup de infracțiuni, de regulă, nu formează obiectul legalizării veniturilor criminale, însă este strâns legată de grupul precedent de infracțiuni). La ele se referă: atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale; luarea de ostatici; banditismul; crearea sau conducerea unei organizații criminale etc.

5. Infracțiunile de corupție. Infracțiunile incluse în acest grup ocupă un loc important în formarea veniturilor criminale. Prin urmare, sectorul criminal al economiei subterane are o corelație foarte strânsă cu fenomenul corupției. În acest grup urmează a fi incluse infracțiuni precum coruperea pasivă; coruperea activă; traficul de influență; abuzul de putere sau abuzul de serviciu; excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu; falsul în acte publice; luarea de mită; darea de mită etc.

6. Infracțiunile orientate spre privarea statului și societății de profiturile obținute de subiecți în urma activităților economice. La grupul respectiv de infracțiuni se referă: practicarea ilegală a activității de întreprinzător; pseudo-activitatea de întreprinzător; dobândirea creditului prin înșelăciune; evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor; abuzurile la emiterea ti-

tlurilor de valoare; contrabanda; insolvabilitatea intenționată; insolvabilitatea fictivă; înșelarea clienților etc.

Clasificarea respectivă nu este exhaustivă, deoarece, din punct de vedere teoretic, și alte tipuri de infracțiuni pot constitui surse ale veniturilor criminale (spre exemplu, pirateria, spionajul etc.).

Totodată, în această clasificare nu a fost inclusă infracțiunea de spălare a banilor, fiindcă ea prevede în particular răspundere penală pentru legalizarea veniturilor criminale, sau, cu alte cuvinte, a veniturilor dobândite în urma comiterii infracțiunii nominalizate. Deci, reieșind din previziunile legiuitorului, această componentă de infracțiune este repartizată într-un grup separat, formând astfel o punte de legătură între sectorul legal și cel criminal al economiei.

Așadar, ansamblul infracțiunilor, în urma săvârșirii cărora subiecții sectorului economiei subterane dobândesc venituri criminale, este destul de considerabil. De aceea, nu este clar din ce considerente unii economiști, studiind problema sectorului ilegal al economiei subterane, ignorează anumite modalități ale businessului criminal. De exemplu, I. Eliseeva și alți autori³, studiind problema economiei subterane, reduc ansamblul activităților economice ilegale la șase categorii de fapte infracționale:

- contrabanda – 38,5%;
- fabricarea și răspândirea substanțelor narcotice – 20,8%;
- prostituția – 14,7%;
- producerea și realizarea băuturilor alcoolice de producție casnică – 11,3%;
- fabricarea și realizarea ilegală a armamentului – 7,8%;
- practicarea ilegală a jocurilor de noroc – 6,9%.

Total – 100,0%.

În cazul dat structura sectorului criminal al economiei subterane este exhaustivă, deoarece înșiși autorii s-au limitat doar la șase tipuri de activități economice cu caracter criminal, fără a lăsa alte posibilități de completare a acestora specialiștilor în domeniu.

Deci, în opinia noastră, sectorul ilegal al economiei subterane este mult mai voluminos, fapt care reiese din clasificarea infracțiunilor expusă în textul lucrării.

³ И.И. Елисева и др., „Изучение теневой экономики” в *Экономика Северо-запада: проблемы и перспективы развития*, 2001, №1(7), с. 9-18.